

Symbolisering äger rum

Vid Harley Street i London finns den kände barnläkaren. Den sjuåriga flickan L och hennes mamma kommer dit för att få hjälp, eftersom L har börjat kissa på sig och är på ett oroande sätt rädd för damer i hatt. Doktorn är en vänlig liten man som visar L och hennes mamma några djurtidningar medan han bekantar sig med dem. Sedan ber han flickan att följa med honom in i ett rum. Han föreslår att de ska leka en lek. Han vet en som är rolig och som nästan inte har några regler. Den är inte svår att lära sig.

De lägger några stora papper mellan sig och doktorn river dem mitt itu. Det verkar inte vara så viktigt hur papperen ser ut.

”Jag börjar rita något och sen försöker du se vad det föreställer och ritar färdigt. Sen är det min tur att rita färdigt vad du klottrar dit.”

Det är ingen konst. Doktorn ritar några streck. Det ser ut som ett par ben och en halv kropp, tycker L. Hon ritar dit bakbenen till kroppen som verkar för stor. ”Det är något fel med magen”, kommenterar L. Doktorn säger inget. Men han anar att L redan har börjat berätta om sina våndor kring mammas graviditeter med hennes yngre syskon. De ritar vidare och L går upp i leken. De pratar inte mycket. Papperen mellan dem fylls med fler och fler underliga bilder, en del roliga, som känguruerna med påsar på magen, andra mer obehagliga som otäcka djur med klor. De påminner L om en dröm hon haft som hon inte minns. Efter någon timme har de gjort minst tjugo teckningar på papperen mellan sig. L får göra den sista teckningen. Den föreställer en gubbe med glasögon och doktor Winnicott noterar att det blir ett porträtt av honom själv.

Nu kan de sluta och går ut till mamma som väntar. ”Vi kanske ses någon gång igen,” är doktor Winnicotts avsked. ”Hoppas det”, svarar L och besöket är över.

Efter detta enda lekfulla besök hos doktor Winnicott försvann Ls besvär. Under den här leken och småpratet kring teckningarna kunde L i lekens form syssla med sina inre demoner som plågat henne så att hon kissade på sig och var rädd

för olika saker.

Den här leken kallades av Winnicott "the squiggle game", (Winnicott, 1964) och ger oss en konkret bild av hur Winnicott arbetade och därtill en uppfattning om hans sätt att närma sig det omedvetna hos en människa och att beskriva hennes speciella sätt att använda sina symboler.

Bakom det till synes enkla i leken ligger en sinnrik teori om hur varje människa skapar och använder symboler inom ett psykiskt fält som Winnicott en gång kallade "den tredje psykiska världen" (Winnicott, 1971b). Den första världen är den inre psykiska världen – det omedvetna med de inre objekten och deras driftsladdningar. Den andra världen är den yttre verklighet som vi delar och som vi försöker orientera oss mot. Till den världen hör kritorna och papperet som L och hennes doktor använde när de ritade. Den tredje världen är den värld som de båda tillsammans skapade i "krumelurleken" när de ritade på papperet. Figurerna på papperet innehöll budskap från den första världen men tillhörde också den andra – kängurun till exempel fanns i djurtidningarna i väntrummet. Papper och kriter förvarades i mottagningsrummet. Men den dolda meningen som dök upp i teckningarna och som de småpratade om medan de ritade tillhör den tredje världen, den som Winnicott kallar "The transitional area" eller övergångsområdet, mellanområdet.

Transition betyder övergång och överskridande men också övergång från en fas till en annan, till exempel transition från vatten till is, från gas till vätska. Transition betyder därmed också omvandling eller förvandling. Förvandling är den magiska term som vi är vana att förknippa med genomgripande förändringar. Teckningen på papperet genomgår en genomgripande förändring i samma ögonblick som L anmärker att det är något fel på magen mellan frambenen och bakbenen på det improviserade djuret som de tecknar tillsammans. Nu leker de; nu befinner sig L och Winnicott på förvandlingens fält – i mellanområdet.

Om detta fält säger Winnicott: "Detta tredje område skulle visa sig utgöra individens kulturella tillvaro" (Winnicott 1971b).

Winnicott har beskrivit vad psykoterapi är i ett berömt citat ur *Lek och verklighet* (1971a). Han säger att psykoterapi är när patienten och terapeuten leker tillsammans. Förutsättningen är att terapeuten kan leka och när patienten inte kan det är det terapeutens uppgift att föra patienten från en situation av att inte kunna leka till att kunna leka.

Lek blir i Winnicotts värld en högst allvarlig sysselsättning, ja, kanske den viktigaste för mänskligt liv, kultur, politik

och religion. Den psykoanalytiska eller terapeutiska situationen är en modellsituation för lek och lekövningar, var sig leken är en krumelurlek med penna och papper eller en session för berättande ord.

Leken äger rum på ett område som erbjuds av analytikern eller terapeuten i det rum där de båda möts, men först och främst i det psykologiska fältet som skapas mellan dem. Analytikern rullar ut en matta och erbjuder patienten att ta plats. I gynnsamma fall rullar också patienten ut en matta. Där mattorna täcker varandra bildas ett gemensamt område där leken äger rum. Det är förvandlingens område, mellanområdet.

Freud – föregångaren

Som så ofta finner man en liknande tankegång i Freuds skrifter. Han utgår därvid från upprepningstvävet som får analysanden att upprepa sina symtom i behandlingssituationen. I uppsatsen ”Erinring, upprepning och bearbetning” skriver Freud (1914g):

Det viktigaste medlet för att stävja patientens upprepningstväv och omgestalta det till ett motiv för att minnas ligger emellertid i hanterandet av överföringen. Vi oskadliggör, ja, till och med nyttiggör det i och med att vi tillerkänner det rätten till ett eget revir. Vi öppnar överföringen för det som en *tummelplats*, där det ges tillåtelse att utveckla sig i nästan fullständig frihet och får till uppgift att för oss visa fram allt som i form av patogena drifter har gömt sig i patientens själsliv. Om patienten bara visar så pass mycket tillmötesgående att han respekterar behandlingens existensvillkor lyckas vi regelbundet regelmässigt ge alla sjukdomssymptomen en ny överföringsbetydelse, från vilken han kan botas genom det terapeutiska arbetet. Överföringen skapar på så vis en buffertzona [*Zwischenreich*] mellan sjukdomen och livet, och genom den sker övergången från det förra till det senare. (Min emfas).

Winnicotts teoretiska presentation av övergångsobjektet och mellanområdet

D.W. Winnicott presenterade sina första teorier om detta mellanområde 1951 och den grundläggande artikeln kom i tryck 1953. Det här var en tid när striden mellan freudianer

och kleinianer stod som hetast i den brittiska psykoanalytiska föreningen. Freudianerna var anhängare av jagpsykologin med tankegångar om adaptation till verkligheten baserad på jagets försvarsmekanismer som sammanfattats av Anna Freud, och de stod emot kleinianerna med deras betoning av de omedvetna fantasierna knutna till inre delobjekt i ett intrapsykiskt drama. I denna strid intog Winnicott en mellanställning när han lanserade ett mellanliggande område av en psykisk verklighet och där samtidigt en "independent group" formades i den brittiska föreningen.

Winnicotts tankar om mellanområdet sprang sålunda inte fram i något vakuum utan stimulerades mitt i en kulturell konflikt som ett i Hegels mening naturligt utvecklingssteg:

Jag har infört termerna "övergångsobjekt" och "övergångsfenomen" för att beteckna ett mellanliggande upplevelseområde, mellan tummen och teddybjörnen, mellan oral erotik och en verklig objektrelation, mellan primär skapande aktivitet och projektion av det som redan introjicerats, mellan primär omedvetenhet och tacksamhetsskuld och erkännandet av en tacksamhetsskuld (säg: "tack"). (Winnicott 1971a)

Barnets första ägodel, dess första egna skapelse i varseblivningen av ett icke-jag, kallade Winnicott alltså övergångsobjektet – the transitional object – är den världsberömda nallen. Jag tycker det är olyckligt att vi har knäsat översättningen övergångsobjektet och skulle ha föredragit att man använde översättningen transition = förvandling och kallade objektet förvandlingsobjektet. Winnicotts upptäckt var ju hur ett föremål av barnet laddas med den omedvetna fantasin att det också är mamma, eller att det vid behov (i mammas frånvaro) kan för en tid förlänas mammas egenskaper och förvandlas till mamma. Det sker i leken och inom ett psykologiskt område – the intermediate area – som har grundlagts i mammas närvaro. Freud har i *Bortom lustprincipen* (1920g) beskrivit den här processen i den berömda leken *Fort!-Da!* Där hans lilla barnbarn leker med en trådrulle fastbunden i ett snöre och Freud tolkar hur trådrullen i leken förvandlas till mamma som barnet i leken kontrollerar när hon försvinner (Fort!) och när hon kan kallas tillbaka med snöret (Da!).

Winnicott betonar att barnet i sin lek både vet att trådrullen inte är mamma och samtidigt vet att den ändå kan vara hon. Det är inte objektet i sig som är det intressanta utan själva det psykologiska skeendet i att det skapas. Det skapas av

barnet som dess tillhörighet – och samtidigt finns det där förut. Här ligger en av Winnicotts paradoxer. I sin bok *Lek och verklighet* (1971a) sammanfattar Winnicott sitt livsverk som han ser förätat i teorierna om övergångsobjektet, mellanområdet och leken. Han skriver:

Man har nu i regel insett, tror jag, att det jag syftar på i denna del av mitt verk inte är den teddybjörn eller tygbit som barnet använder – det vill säga inte så mycket det föremål som används som *användandet* av föremålet. (Min emfas).

Winnicott uppehåller sig i teorin inte bara kring de objekt som barnet fäster sig vid och ”förvandlar” utan också vid fenomen som har samma funktion utan att vara lika konkreta. Hit hör ljud, strykningar av tyg eller kroppsdelar, ram-sor eller upprepade rörelser som har samma funktion som övergångsobjektet och som därför måste skiljas från autoerotiska aktiviteter.

Winnicotts teorier om övergångsobjektet tilldrog sig snabbt intresse. Den italienska barnanalytikern Renata Gaddini uppmärksammade hur övergångsfenomenen i barnets utveckling har föregångare i aktiviteter som tumsugning, tvinnandet av hår och användandet av tröstnapp. Dessa aktiviteter kan i sin tur antingen mogna till konstruktivt skapade av övergångsobjekt som ett viktigt steg i utvecklingen mot symbolisering och psykisk bearbetning eller utvecklas i mer ofruktbar riktning mot formandet av fetisch eller psykosomatiska symptom (Gaddini, 1978).

Skillnaden mellan dessa utvecklingslinjer är att det i första fallet sker en betydelsebärande förvandling i moderns hägn som tillåter utveckling och lek, medan det i det andra fallet utvecklas ett mer desperat sökande efter tröst i själva aktiviteten som inte i första hand blir betydelsebärande. I första fallet sker en symbolisering, i det andra syftar aktiviteten som sådan till att avvärja konflikt. För att använda min metafor i sammanhanget sker aktiviteten i det första fallet på de utrullade mattorna och förvandlas till en lek, i det andra fallet rullas aldrig mattorna ut och aktiviteten blir då något som är *i stället för* den uteblivna leken. Detta skiljer fetischen från leksaken. Perversioner, psykoser och psykosomatiska symptom är ingen lek. Fetischen utgör ingen symbol, den formas tvärtom i stället för en utebliven symbolisering till följd av en avspjälkning och dehumanisering av en aspekt av en person. Den utgör därvid ett skydd mot det som fruktas av fetischisten, en genuin relation. Fetischen underlättar inte symboliseringen vilket är

övergångsobjektets funktion, den snarare förhindrar den. Fetischen hanteras inte symboliskt utan bokstavligt när den miss-handlas, skändas eller smutsas ned (Stoller, 1975).

Människor som har dessa problem utvecklade ur föregångarna till övergångsfenomenen – till exempel perversioner, psykosomatiska sjukdomar eller psykoser – hör till dem om vilka Winnicott säger att de behöver föras från ett tillstånd av att inte kunna leka till ett där de kan börja leka. I efterhand, i analysrummet, kan de därvid omvandla sina aktiviteter från symtom till lek för att få tillgång till sitt mellanområde.

Mellanområdet som tolkningens rum

Mellanområdet är det utrymme som öppnas för tolkning i psykoanalysen, den plats där ny mening genereras. Ett exempel är just uppkomsten av genuina, icke schabloniserade metaforer.

En analysand beskrev analysen som ett arbete nere i en kolgruva, i ett mörker som fanns inom henne, men kanske fanns det guld också i gruvan. När analytikern efter att fått höra detta plötsligt nös två gånger, menade analysanden att det kanske var kolstoff som fått honom att nysa.

En annan kvalitet är att *rörelsen* inom mellanområdet har lekens karaktär med ett totalt uppgående i leken men samtidigt en insikt om att det är fråga om en lek, ett kontrollerbart men samtidigt perspektivväckande och allvarligt förhållande.

Det förefaller att inom mellanområdet finnas en annan rörelse som kan urskiljas i det drömliknande givna exemplet. Den rörelsen skulle kunna beskrivas som en *dialektisk relation* mellan primärprocess och sekundärprocess.

Om mellanområdet saknas förekommer inte denna nödvändiga rörelse mellan primärprocess. En individ kan därvid riskera att ”fastna” i endera processen såsom vid psykos (primärprocess) respektive normopati eller alexitymi (sekundärprocess).

En man med psykosomatiska besvär och som föreföll att värja sig mot att beträda sitt mellanområde fyllde analytistimmarna med praktiska och triviala redogörelser för vad han gjort under dagen eller på vägen till analysen alternerande med detaljerade beskrivningar av familjens vardagsbestyr. Analytikern förtvivlade och fann sig fylld av leda i denna

enformighet, tyckte sig sakna all kontakt med sin analysand. Så småningom dök tanken upp hos analytikern att han skulle kunna betrakta de till synes triviala skildringarna av hur trafiken flöt på gatan eller hur den och den uppträtt på analysandens kontor som ett drömmaterial. Tolkningen av realitetsbeskrivningarna som om de var återgivna drömmar blev nu samtidigt en invitation till patienten att närma sig primärprocessen. Analytikern erbjöd ånyo sitt mellanområde som en ”lekplats” för analysanden att pröva sina erfarenheter i en ny ”lek”. När analysanden så småningom kunde ta till sig en del av dessa ”drömtolkningar” avtog de psykosomatiska besvären och han noterade förvånat att han den senaste tiden blivit kroppsligt ”friskare”.

Analytikern söker sålunda i sina tolkningar vidga utrymmet från en endimensionell beskrivning till en tredimensionell. Denna tredimensionalitet karakteriserar enligt Ogden (1985) det förvandlingsområde han kallar ”the potential space”. De av Ogden skildrade tre dimensionerna är: 1) rörelse mellan inre och yttre värld, 2) rörelse mellan fantasi och verklighet och 3) rörelse mellan primärprocess och sekundärprocess.

Psykoanalys eller psykoanalytisk psykoterapi innebär en inbjudan till alla dessa tre dimensioner som mellanområdet erbjuder. Denna inbjudan accepteras sällan lika beredvilligt som L accepterade doktor Winnicotts inbjudan till krumelurleken. Tvärtom är det inte ovanligt att psykoanalysen upplevs främmande eller farligt, ibland destruktivt.

Människor skräms därför ofta av varje inbjudan till psykoanalytisk undersökning, eftersom man anar att den erbjudna undersökningens nya perspektiv inte bara innebär positiva insikter utan också kan ge skrämmande upplevelser av sorg och smärta som följd av ökad förståelse av tidigare levnadsvillkor, till exempel bortglömda minnen som framträder på det av analytikern erbjudna mellanområdet. Detta kan emellanåt till och med bli en anledning till att sabotera eller förstöra det erbjudna området, liksom relationen till terapeuten, eller till att attackera den mening eller de sammanhang som analytikerns tolkningar erbjuder.

I den analytiska situationen som jag har beskrivit har mellanområdet liknats vid hur två personer mellan sig rullar ut mattor som delvis täcker varandra. Det här är också ursprungssituationen där leken uppträder i rummet mellan mor

och barn. Winnicott har därtill betonat hur därvid förmågan att vara ensam växer fram som något specifikt som paradoxalt förutsätter förmågan att vara ensam *tillsammans* med någon, ursprungligen ensam i föräldrarnas hägn. Detta är ett mer komplext tillstånd än man i förstone tänker sig. Den tillfredsställande ensamheten innebär ett slags integrerad samvaro, medan ensamheten för den som inte uppnått detta tillstånd kan liknas vid ett slags tortyr. I min tolkning innebär detta att förmågan att vara ensam förutsätter ett mellanområde att vara ensam på.

Mina associationer går till *mystiska upplevelser* som ett slags mellanområdesskapelser.

En man går en dag uppför en trappa. Plötsligt grips han av en stark känsla i trappan. Ett slags tacksamhet över förmågan att just gå uppför trappan, att fötterna lyder, att den ena foten rör sig först och den andra sen på alldeles rätt sätt, att det är en nåd. En affekt i det triviala skapade ett ögonblick av stark känsla av mening i trappan. Efter en stund är den där känslan borta, och livets gilla gång fortsätter som vanligt.

Tystnaden i analysen eller terapin kan ha denna innebörd av ensamhet i någons närvaro. Winnicott betonar att sådan tystnad emellanåt uppkommer i situationer då en analysand för första gången uppnår förmågan att vara ensam. Var och en förstår hur viktigt det är att analytikern i sådana stunder också har vett att tiga. Tystnad kan alltså inte sällan vara ett första tecken på att ett mellanområde har upprättats. I tystnaden kan därvid upplevas en annan kvalitet än vid tidigare kanske ångestfyllda tystnader. Det är en tystnad som fyller rummet.

På spaning efter mening

Allt som hittills beskrivits om mellanområdet syftar till att skildra förutsättningarna för den förvandling som symbolisering utgör. Winnicott diskuterar symboliseringsprocessen mer indirekt i sina texter men återkommer till hur den symbolisering som uttrycks genom människans kulturella aktiviteter utgår från övergångsfenomenen och förekomsten av ett mellanområde.

Ogden (1986) har i sitt studium av "the potential space" försökt fånga själva symboliseringsprocessen som han i en bok med den pregnanta titeln *The Matrix of the Mind* beskriver i följande termer:

Att uppnå förmågan att urskilja symboler är att uppnå subjektivitet. Från denna punkt och framåt inbegriper en symbolfunktion tre distinkta entiteter i en treenighet: Symbolen (tanken) – det symboliserade (det som man tänker på) – tänkaren (det tolkande subjektet) som skapar sina tankar och som står vid sidan av de båda föregående. ”The potential space” upphör att existera i samma ögonblick som några två av dessa element dedifferentieras (från treenigheten); tänkaren och symbolen, symbolen och det symboliserade eller tänkaren och det som symboliseras. (Ogden, 1986, min över.)

Om en sådan dedifferentiering sker, sker alltså en rörelse bort från ”the potential space” i en analys till exempel genom analysandens attack på analytikerns tolkningar.

Jag vill ur detta forma hypotesen att vad analytikern erbjuder i invitationen till sitt mellanområde är sin strävan att hålla ihop symboliseringsprocessen för att möjliggöra ett gemensamt skapande av *mening*.

Skapandet av mening äger bokstavligen rum inom mellanområdet. Det blir tydligt i analysen men är förstås analogt med andra symboliserande processer. Det är tillstånd där människan om och omigen föds som psykisk varelse på samma sätt som i den ursprungliga relationen med föräldrarna. Genom att stimulera och ta emot barnets lek inviterar föräldrarna barnet till *meningen* och så att säga inbjuder barnet till kärlek till livet. Om barnet inte kan ta emot eller avvisar denna ”inbjudan” till mening, eller om modern inte inte inviterar barnet, uppstår den situation som Bion (1962) beskriver där osmälta tankefragment oförstådda projiceras ut till omgivningen. Även föräldrarnas invitationer kan av en del barn uppfattas som sådana farliga fragment som inte kan smältas och som kraftfullt avvisas, kanske som förstörelse av allt som hotar att likna mening. Med detta resonemang kan den konstnärliga verksamheten betraktas som ett sätt att övervinna en sådan förstörelse, ett röjande av en egen väg, att mödosamt nalkas sig själv i skapande som inte bara är en stereotyp upprepning av autoerotiska eller fetischistiska aktiviteter, utan som lyfter det inre skeendet till en nivå där ny mening skapas. Detta kan kännas som en födelseakt. Om konstnären har funnit en förmedlande form kommer konstverket att ge upphov till en liknande upplevelse av att vara pånyttfödd till den som tar del av konstverket. För såväl konstnären som för läsaren eller betraktaren kan detta

vara en väg till ytterligare ”subjektivation”, vare sig detta är fråga om en reparativ process som leder till bearbetning av svåruthärdliga trauman och minnen eller det handlar om en kommunikation av en egen lycklig tilldragelse.

Självfallet blandar sig dessa former av skapande med varandra men hela tiden tycks jakten efter meningen vara den viktigaste drivkraften hos den skapande konstnären.

Det sökande efter mening som är subjektivationsprocessen, det vill säga processen att forma en identitetsupplevelse, har i olika sammanhang sysselsatt fransk psykoanalys. R. Cahn (1991) har till exempel betonat motsatsen mellan total subjektivation hos neurotiker som inte tvivlar på sig själva som subjekt och den uteblivna subjektivationen hos schizofrena som en annan extrem. Psykotikern betraktar han därvid som rent ”ödesstyrd” [pure destin], en individ som helt saknar subjektivitet medan den neurotiske betraktas som ”rent subjekt”. Där emellan får man tänka sig ett kontinuum.

Det förvandlande objektet

C. Bollas (1987) talar om hur tidigt störda individer har ett skuggrike inom sig av objekt där de levande objekten inte är tillgängliga för individen utan ter sig diffusa och dunkla som skuggor. Individen känner sig då som ett offer för ödet i motsats till att ha ödet i sina händer. Bollas talar också om individens strävan att söka sig till ett ”transformational object” – ett förvandlande objekt som kan bidra till att levandegöra de inre skuggorna.

Detta förvandlande objekt kan i yttervärlden representeras av den förmedlande föräldern i vars hägn leken äger rum eller av analytikern som rullar ut sin matta. Vid en gynnsam utveckling internaliseras detta som ett inre förmedlande eller förvandlande objekt. Det förvandlande objektet blir därvid katalysatorn för processen från föregångare till övergångsobjekt till symbol.

Det är en skapelseakt i ett språng som kan tänkas ske från en nivå till en annan i psyket. Språnget är hisnande och betyder ibland att ett helt nytt perspektiv öppnas. Strävan till språnget kan förstås mot bakgrund av upprepningstvänet som ständigt för individen tillbaka till samma konfliktfyllda punkt i ett slags cirkelgång. Detta är alltså vad som sker vid uppsökandet av fetischen eller i symptomet, missbruket eller i den psykosomatiska attacken. Detta innebär att återvända till samma välbekanta och trygga men samtidigt tröstlösa punkt.

När det förvandlande objektet griper in sker en förvandling av perspektivet och det är som när trollkarlen rör vid ett föremål med sin stav. Det som synes vara en pumpa blir en

kaross och det som föreföll vara en groda blir en prins. I upprepningstvångets cirkel sker ett språng till en ny nivå och det som tidigare varit en upprepningens cirkel blir en spiral. I upprepningens tema återkommer man till samma ställe men på en allt högre nivå. I upprepningens cirkelgång finns ett hopp om en förändring dolt. I hoppet om förändring finns också en fruktan för vad språnget kan innebära. Detta dunkla hopp leder till att en del människor utan att riktigt förstå varför söker sig till analys eller terapi. De tycks ibland ledas av ett omedvetet och nästan driftmässigt uppsökande av någon som kan inviter till ett mellanområde.

En annan sak är att när en patient på detta sätt sömngångaraktigt söker sig till analys eller terapi, driven av sin stråvan efter ett förvandlande objekt, så kommer han kanske i nästa stund att i den terapeutiska situationen att bekämpa samma objekt med all kraft.

En patient säger i sin psykoterapi: "Förra gången hade vi en bra diskussion – då vet jag att nästa gång blir det ingenting."

Så kan ambivalensen till utvecklingsmöjligheten uttryckas. Den kan djupna till en vacklan mellan liv och död i själva analysarbetet något som föranlett Ludvig Igra att kalla sin bok om dessa processer *På liv och död*. I konstnärens sökande efter det rätta uttrycket finns samma ambivalens innesluten. Beträdandet av nya områden, överskridandet av gränser blir därvid nödvändigt, eftersom de gamla uttrycken bara leder runt i en cirkel och inte längre lovar något språng. Språnget kan komma när man minst anar det och har en förbindelse med guden *Kairos*, den förbiilande med kal hjässa och endast en hårlock i pannan, som man snabbt måste gripa innan han skyndat förbi.

I krumelurleken med L säger doktorn till synes litet lättämt: "Kom och lek med mig ett slag, jag vet en bra lek." Men han tillägger utan att det yppas: "Leken handlar om liv eller död. Det är en livsviktig lek." Psykoanalysen med vuxna handlar också om liv och död men det yppas sällan där heller.

En analysand minns från barndomen hur hon kände sig oändligt ensam när hon satt på en bänk framför barndomens hus. Hon kände sig utanför. Hon minns det inte som något speciellt tillfälle, det kanske ofta var så, men det kan också ha varit en särskild gång. Så småningom kunde man i analysen återkomma först till "flickan på bänken" och

senare bara till en formulering av ”där på bänken” som en symbol för utanför- och övergivenhets-känslorna inom analysanden. Ordet ”bänken” blev så småningom ett slags övergångsobjekt i analysen, laddat med alltmer affekt.

Skapandet av sådana övergångsobjekt ingår i det analytiska tolkningsarbetet och innebär upprättande av ett förvandlingsområde i analysen. Skeendet är ofta snabbt och överraskande men kan härledas i en långsam förberedelsefas. Den kan liknas vid moderns dagliga handhavande med sitt lilla barn som gradvis upptäcker hennes kropp och som en dag slås av att moderskroppen är skild från hans egen. Vilken upptäckt av möjlighet, men också av skräck! Mellan de två kropparna finns nu ett mellanrum, ett utrymme för förbindelser och möjligheter – ett mellanområde. Om tomrummet kan uthärdas finns här alla möjligheter. Om det stängs, förnekas eller förbjuds, tar de fruktlösa upprepningarna vid.

Bara genom det förvandlande objektet kan det öppnas på nytt.

I den första teckningen som doktor Winnicott och L gör tillsammans finns referensen till moderskroppen. Här överskrider de gränsen och ett poetiskt språk tar sin början. I vad de gör synes mig Winnicotts närvaro representera det förvandlande objektet, och snart sker en förvandling via strecken på papperet till symbolerna utan att någon av de båda fångas i fetischens fålla.

